

ANTROPOLOGIA KULTUROWA – konwersatorium

Prowadzący: dr Łukasz Łotocki

E-mail: l.lotocki@uw.edu.pl

Cele zajęć:

- Zaznajomienie studentów z podstawowymi pojęciami i teoriami antropologicznymi;
- Przystwojenie przez studentów umiejętności analizy tekstów i wyników badań antropologicznych;
- Przystwojenie przez studentów umiejętności analizy współczesnych zjawisk kulturowych (w tym dotyczących rodziny) przez pryzmat wiedzy antropologicznej;
- Uruchomienie w studentach wyobraźni antropologicznej i antropologicznego „zmysłu badawczego”.

Forma zajęć:

Konwersatorium, co oznacza, że zajęcia mają charakter interaktywny; opierają się na dyskusji i pracach grupowych w oparciu o teksty przypisane do danych zajęć.

Warunki zaliczenia:

- obecność na zajęciach (możliwe są 2 nieobecności bez żadnych konsekwencji, kolejne 2 nieobecności należy odrobić na dyżurze prowadzącego w ciągu dwóch tygodni od danej nieobecności);
- przygotowanie do zajęć;
- wygłoszenie referatu lub napisanie pracy semestralnej w oparciu o wybraną pozycję z listy lektur uzupełniających;
- zaliczenie egzaminu końcowego obejmującego zagadnienia ze wszystkich lektur obowiązkowych oraz innych treści poruszanych na zajęciach.

Program zajęć

1. Zajęcia organizacyjne. Czym jest antropologia kulturowa? Antropologia kulturowa a inne nauki społeczne. Zasady badań antropologicznych.

Lektura obowiązkowa:

E. Nowicka, *Świat człowieka – świat kultury. Systematyczny wykład problemów antropologii kulturowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002 (i wydania późniejsze), Rozdział trzeci, *Podstawowe pojęcia antropologii* [ss. 55-111].

Lektura uzupełniająca:

J. C. Eller, *Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy* (przekład: A. Gąsior-Niemiec), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 1. *Poznanie antropologii* [ss. 1-32].

C. Levi-Strauss, *Miejsce antropologii wśród nauk społecznych*, w: J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Część I. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002 [ss. 131-138].

2. Wprowadzenie do głównych paradygmatów antropologii kulturowej. Ewolucjonizm, dyfuzjonizm, socjologizm, historyzm, konfiguracyjność, funkcjonalizm, psychokulturalizm, strukturalizm.

Lektura obowiązkowa:

Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze), *Słowo wstępne* (E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper) [ss. 9-67].

Lektura uzupełniająca:

J. C. Eller, *Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 3. *Źródła antropologii kulturowej* [ss. 71-101].

J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Część I. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, Rozdział III. *Wybrane koncepcje rozwoju i badań kultury* [ss. 56-75].

3. Czym jest kultura? Relatywizm kulturowy jako zasada metodologiczna.

Lektura obowiązkowa:

J. C. Eller, *Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 3. *Źródła antropologii kulturowej. Relatywizm kulturowy* [ss. 19-26].

R. Linton, *Pojęcie kultury*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 403-417].

Lektura uzupełniająca:

R. Benedict, *Relatywizm kulturowy*, w: *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów* (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [ss. 631-634].

R. Benedict, *Różnorodność kultur*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [referat] [ss. 357-371].

J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Część I. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, Rozdział I. *Treść i zakres pojęcia kultura* [ss. 9-18].

J. C. Eller, *Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 2. *Rozumienie i badanie kultury* [ss. 33-70].

4. Rola języka w postrzeganiu świata. Hipoteza Sapira-Whorfa.

Lektura obowiązkowa:

W. J. Burszta, *Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje*, Zys i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1998 (i wydania późniejsze), Rozdział 3. *Język i myślenie o świecie* [ss. 59-82].

J. C. Eller, *Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy* (przekład: A. Gąsior-Niemiec), Wydawnictwo

Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 4. *Język a stosunki społeczne* [ss. 103-136].

Lektura uzupełniająca:

B. Lee Whorf, *Model uniwersum Indian*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 435-441] [referat].

Ł. Łotocki, *Rola dyskursu publicznego w kształtowaniu relacji między imigrantami a społeczeństwem przyjmującym*, w: G. Firlit-Fesnak, Ł. Łotocki (red.), *Imigranci w polskim dyskursie publicznym*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2014 [ss.15-42].

E. Sapir, *Nieświadome modelowanie zachowań w społeczeństwie*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 421-434] [referat].

5. Wybrane badania nad kulturami pierwotnymi [I]

Lektura obowiązkowa:

R. Benedict, *Wzory kultury*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 1999, Rozdział III. *Integracja kultury* [ss. 113-125] oraz jeden z poniższych rozdziałów:

Rozdział IV. *Indianie Pueblo z Nowego Meksyku* [ss. 122-193].

Rozdział V. *Dobu* [ss. 194-234].

Rozdział VI. *Północno-zachodnie wybrzeże Ameryki* (lub R. Benedict, *Północno-zachodnie wybrzeże Ameryki*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 372-402]).

Lektura uzupełniająca:

R. Benedict, *Wzory kultury*, w: *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów* (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [referat] [ss. 67-84].

6. Wybrane badania nad kulturami pierwotnymi [II]

Lektura obowiązkowa:

B. Malinowski, *Argonauci zachodniego Pacyfiku*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 507-552].

Lektura uzupełniająca:

B. Malinowski, *System własności ziemskiej*, w: *Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii* (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 553-590].

7. Kulturowe uwarunkowania funkcjonowania rodziny (I)

Lektura obowiązkowa:

B. Malinowski, *Małżeństwo, pokrewieństwo*, w: *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów* (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [ss. 303-334].

Lektura uzupełniająca:

W. J. Burszta, *Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje*, Zys i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1998 (i wydania późniejsze), Rozdział 6. *Rodzina i pokrewieństwo* [ss. 121-132].

C. Levi-Strauss, *Rodzina*, w: *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów* (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [ss. 335-351].

E. Nowicka, *Świat człowieka – świat kultury. Systematyczny wykład problemów antropologii kulturowej*, Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2002 (i wydania późniejsze), Rozdział dziewiąty, 3. *Elementarne instytucje społeczne*, 4. *Struktury społeczne związane z pokrewieństwem* [ss. 349-380].

<p>8. Kulturowe uwarunkowania funkcjonowania rodziny (II)</p> <p>Lektura obowiązkowa:</p> <p>B. Malinowski, <i>Dzieła 2. Życie seksualne dzikich w północno-zachodniej Melanezji. Miłość, małżeństwo i życie rodzinne u krajowców Wysp Triobranda Brytyjskiej Nowej Gwinei</i> (przełożyli J. Chałasiński i A. Waligórski), Rozdział czwarty <i>Drogi do małżeństwa</i>, Rozdział piąty <i>Małżeństwo</i> [ss. 208-260].</p> <p>Lektura uzupełniająca:</p> <p>B. Malinowski, <i>Dzieła 2. Życie seksualne dzikich w północno-zachodniej Melanezji. Miłość, małżeństwo i życie rodzinne u krajowców Wysp Triobranda Brytyjskiej Nowej Gwinei</i> (przełożyli J. Chałasiński i A. Waligórski), Rozdział pierwszy <i>Mężczyzna i kobieta w życiu plemiennym</i> [ss.145-168] [referat].</p> <p>C. Levi-Strauss, <i>Smutek tropików</i> (przełożyła A. Steinsberg), XXVII. <i>W rodzinie</i> [ss. 278-291] [referat].</p> <p>J. C. Eller, <i>Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy</i> (przekład: A. Gąsior-Niemiec), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 8. <i>System pokrewieństwa i organizacja nieoparta na pokrewieństwie: tworzenie grup społecznych</i> [ss. 247-286].</p>
<p>9. Dyfuzja kulturowa na przykładzie makdonaldyzacji społeczeństw</p> <p>Lektura obowiązkowa:</p> <p>R. Linton, <i>Dyfuzja</i>, w: <i>Świat człowieka – świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii</i> (Wybór i redakcja naukowa: E. Nowicka, M. Głowacka-Grajper), Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2007 (i wydania późniejsze) [ss. 338-353].</p> <p>G. Ritzer, <i>Makdonaldyzacja społeczeństwa</i>, w: <i>Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów</i> (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [ss. 563-574].</p> <p>Lektura uzupełniająca:</p> <p>G. Ritzer, <i>Mcdonaldyzacja społeczeństwa</i>, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 1999 (i wydania późniejsze) (całość).</p>
<p>10. Kultura masowa we współczesnych społeczeństwach Cywilizacji Zachodniej. Media a zmiana kulturowa.</p> <p>Lektura obowiązkowa:</p> <p>A. Kłoskowska, <i>Kultura masowa. Krytyka i obrona</i>, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980, Rozdziały: <i>Określenie kultury masowej</i> [ss. 94-107] i <i>Homogenizacja kultury masowej a poziomy kultury</i> [ss. 320-358].</p> <p>Lektura uzupełniająca:</p> <p>D. Macdonald, <i>Teoria kultury masowej</i>, w: <i>Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów</i> (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [referat] [ss. 543-554].</p> <p>J. Ortega y Gasset, <i>Bunt mas</i>, w: <i>Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów</i> (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [referat] [ss. 533-542].</p>
<p>11. Obcość etniczna, migracje międzynarodowe i konflikty etniczne</p> <p>Lektura obowiązkowa:</p> <p>Ł. Łotocki, <i>Obcość etniczna w perspektywie socjologiczno-politologicznej</i>, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, Rozdział 2. <i>Mechanizmy społeczne związane z „obcością”</i> [ss. 55-130].</p> <p>Lektura uzupełniająca:</p> <p>W. J. Burszta, <i>Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje</i>, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1998 (i wydania późniejsze), Rozdział 7. <i>Etniczność i wielokulturowość</i> [ss. 133-155].</p> <p>Ł. Łotocki, <i>Obcość etniczna w perspektywie socjologiczno-politologicznej</i>, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, Rozdział 1. <i>„Obcość” w literaturze przedmiotu</i> [ss. 11-54], Rozdział 3. <i>„Obcość” w wymiarze etniczno-narodowym</i> [ss. 131-155].</p>

12. Grupy etniczne i narodowe w Polsce

Literatura obowiązkowa:

Grupa 1. G. Firlit-Fesnak (red.), *W poszukiwaniu bezpiecznej przystani. Cudzoziemcy z Czeczenii w Polsce*, Warszawa 2008, 3. *Adaptacja do samodzielnego życia w Polsce; szanse i bariery w świetle doświadczeń kobiet i mężczyzn ze statusem uchodźcy lub mających zgodę na pobyt tolerowany* [ss. 87-115].

Grupa 2. Ł. Łotocki, *Między swojskością a obcością? Imigranci z Armenii w Polsce*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, Rozdział 7. *Wyniki badań terenowych* (7.1. *Tożsamość ormiańska* [ss.127-140], 7.4. *Kontakty ze społeczeństwem polskim* [ss. 159-173], 7.6. *Edukacja i kontakty z instytucjami edukacyjnymi* [ss. 194-202], 7.14. *Sami o sobie „swoi” czy „obcy”* [ss. 231-238].

Grupa 3. T. Halik, E. Nowicka, *Wietnamczycy w Polsce. Integracja czy izolacja, Część I. 2. Kontakty i więzi Wietnamczyków z Polakami – wietnamski punkt widzenia* [ss. 41-50]. 4. *Wizerunek Polski i Polaków w oczach Wietnamczyków* [s. 59-67]. 5. *Kulturowy wskaźnik integracji i izolacji* [ss. 71-92].

Grupa 4. E. Nowicka, S. Łodziński (red.), *Kulturowe wymiary imigracji do Polski*, Warszawa 2006, E. Nowicka, I. Osińska, *Wspólnota sytuacji i odmienność korzeni, Muzułmańscy imigranci w Polsce* [s. 146-175].

Grupa 5. E. Nowicka, S. Łodziński (red.), *Kulturowe wymiary imigracji do Polski*, Warszawa 2006, M. Ząbek, *Fascynacje i niechęć do obcego innej płci. O stosunku Polaków do małżeństw z cudzoziemcami na przykładzie związków polsko-afrykańskich* [s. 91-122].

Grupa 6. E. Nowicka, B. Cieślińska (red.), *Wędrowcy i migranci*, Rozdział, E. Nowicka, *Romowie – pierwsi Europejczycy* [ss. 39-51] oraz J. Szymańczak, *Społeczność Romów w Polsce*, Analizy Biura Analiz Sejmowych, nr 1(45), 17 stycznia 2011 [ss.1-8].

Lektura uzupełniająca:

Wybrane pozycje z powyższych, nieprzypisane do własnej grupy.

13. Zderzenie cywilizacji we współczesnym świecie

Literatura obowiązkowa:

S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji* (przełożyła H. Jankowska), Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 2001 (i wydania późniejsze), Rozdział II. *Cywilizacje na przestrzeni dziejów i w świecie współczesnym*, Rozdział III. *Cywilizacja uniwersalna: modernizacja i westernizacja* [ss. 41-103].

Lektura uzupełniająca:

S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji* (przełożyła H. Jankowska), Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 2001 (i wydania późniejsze), Rozdział IV. *Zmierzchanie Zachodu: potęga, kultura, powrót do korzeni* [ss. 106-140].

S. P. Huntington, *Kim jesteśmy? Wyzwania dla amerykańskiej tożsamości narodowej*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007, Część I. *Kwestie tożsamości* [ss. 17-41].

R. Kapuściński, *Cywilizacje – szanse dialogu*, w: J. Danecki, M. Danecka (red.), *U podłoża globalnych zagrożeń. Dylematy rozwoju*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2003 [ss. 169-175] [referat].

14. Stosunek do cielesności i faz życia a uwarunkowania kulturowe

Literatura obowiązkowa:

J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Kultura obyczajowa XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2008, Rozdział I. *Obyczajowość dotycząca cielesności człowieka* [ss. 31-50].

Ł. Łotocki, *O społeczno-kulturowym obrazie starości*, w: *Problemy Polityki Społecznej. Studia i dyskusje*, nr 17/2012, Polska Akademia Nauk, Instytut Polityki Społecznej UW, Warszawa 2012 [ss. 131-146].

Literatura uzupełniająca:

M. Maus, *Sposoby posługiwania się ciałem*, w: *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów* (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [ss. 201-211].

A. Kępiński, *Twarz, ręka*, w: *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów* (wstęp i redakcja A. Mencwel), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005 [ss. 212-223].

15. Współczesna obyczajowość religijna i świecka**Literatura obowiązkowa:**

W. J. Burszta, *Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje*, Zys i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1998 (i wydania późniejsze), Rozdział 5. *Obrzędy i symbole* [ss. 101-120].

Literatura uzupełniająca:

J. C. Eller, *Antropologia kulturowa. Globalne siły, lokalne światy* (przekład: A. Gąsior-Niemiec), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, Rozdział 10. *Religia: interakcje ze światem nieludzkim* [referat] [ss. 325-366].

J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Kultura obyczajowa XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2008, Rozdział V. *Współczesna obyczajowość o charakterze religijno-świeckim* [ss. 109-130].